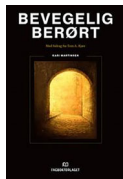

Hellige rom og sykerom

Kari Martinsen

Bevegelig berørt. Med bidrag fra Tom A. Kjær

ISBN: 9788245022674

Bergen: Fagbokforlaget 2018

Trygve Wyller

professor, Det teologiske fakultet, Universitetet i Oslo.

t.e.wyller@teologi.uio.no

Kari Martinsens mangeårige og ettertenksomme arbeid med to av de tenkerne som har inspirert henne mest, K.E. Løgstrup og Michel Foucault, møtes i denne nyeste boken. Her tenker hun enda en gang, og enda en ny gang, om helsevesenet, sykeværelse, sansningen og det normative. Denne gangen gjør hun det i ett, stort anlagt essay, «Kan helsevesenets fysiske rom romme det hellige». Mer enn noen gang knytter hun Foucault og Løgstrup sammen og skaper en felles tanke om når, hvordan og på hvilken måte det «hellige» kan finnes i helsevesenet – et betydningsfullt, omstridt og krevende spørsmål som Kari Martinsen er en av de få som kan stille, og en av de enda færre til å besvare på en gode måte.

Dette er mer enn en vanlig essaysamling. Boken var opprinnelig planlagt som et fellesprosjekt mellom Martinsen selv og den danske sykehusprest Tom Kjær, mangeårig samtalepartner for Martinsen. Men Kjær døde brått midt i bokens skrivefase, og dermed finnes det et ufullendt essay av ham som bokens andre hovedtekst. Det føyer seg godt inn i samtalen med Martinsen, men har, ufullendt som det er, litt preg av å være uferdig. Men det er en verdig hilsen til Kjær at det uferdige også vises frem og respekteres.

I tillegg er boken rikt illustrert av den norske kunstneren Helge Bøes «Nerdrum»-aktige malerier, fulle av åpning for den sanselighet som spiller en så viktig rolle i Martinsens egen tenkning. Bøe maler frem akkurat det lyset, den undring og den forventning om noe «mer» som nå står så sentralt i Kari Martinsens produksjon.

Innholdsmessig er Martinsens lange essay forankret i en rekke forutsetninger i hennes tidligere tenkning og i hennes nåværende videre lesning av Løgstrup og Foucault. Sentralt står tanken om at sykepleieren er «kapteinen» i sykerommet og har et stort ansvar for å holde undringen, sansningen og «det hellige» åpent. Fra et ikke-sykepleierperspektiv er tanken om sykepleieren som kapteinen litt forstyrrende. Det er ikke vanskelig å forstå hva

Martinsen mener; det handler om at sykepleieren skal være den holistiske profesjonelle, den som bidrar langt utover den medisinsk-instrumentelle. Ikke et vondt ord om den intensjonen, men kaptein?

Martinsen vedgår selv at letingen etter det hellige i helsevesenet kan virke både provoserende og gammelmodig. Hun har lengre refleksjoner om hvordan hun også selv har hatt lange perioder der ordet ikke ble brukt fordi det var og ble vanskelig. Men nå vil hun likevel prøve, også inspirert av det hun mener er støtte både hos Foucault og hos Løgstrup.

Hos Løgstrup er det jo opplagt. I *Den etiske fordring* fra 1956 handler det om å avdekke det felles menneskelige som er forut for evangeliets forkynnelse. Og i tanken om de spontane livsytringer er det en forutsetning at de skal kunne sanses og erfares av alle, men at de står «en religiøs tydning nær». Løgstrups «fenomenologi» var jo nettopp en fenomenologi som peker mot dette «mer», det som bærer det religiøse i det menneskelige. Martinsen går et skritt lenger og kaller dette «mer», det ontologiske hos Løgstrup, for det hellige. Det er et ord i utkanten av Løgstrup selv, men det er klart en tolkning som viser at sansningen, universet og livsytringene ligger en religiøs tydning nær. Martinsen hevder jo egentlig nettopp det, selv om hun, i motsetning til Løgstrup, bruker ordet hellig. Løgstrup selv var jo grunnleggende en luthersk/protestantisk teolog og brukte mer spesifikke teologiske ord, av typen «forkynnelsen av Jesus fra Nazareth». Men denne ulikheten er også forfriskende og viser et viktig potensiale i Løgstrups tenkning. Med Martinsen er han grunnleggende opptatt av det som forplikter oss i livet selv. Hellig kan selvsagt brukes om det, og helsevesenet burde være glad for noen som våger å ta så store ord i bruk om det som skjer der. Det handler om livet, og Kari Martinsen trekker opp de store perspektivene for hva det handler om.

Det samme kan sies om Kari Martinsens lesning av Foucault. Hos ham vil hun vise potensialet for hellighet i det hun finner i Michel Foucaults refleksjoner om «de andre rommene», det han kaller de heterotopiske rommene. Martinsen selv har en lengre utredning om Foucaults oppvekst i jesuittskoler og interesse for det sakrale som en bakgrunn for påstanden om hans interesse for det som er mer enn sekulært. Den kan være så riktig den bare vil. Men det spiller etter min mening mindre rolle. Enda mer enn hos Løgstrup finnes det en hel hær av Foucault-tolkere som vil forankre alle sine tolkninger i mesterens ord og liv. Og de fleste av dem vil forsverge for alt i verden at Foucault var opptatt av religiøsitet og hellighet.

Jeg tror en slik debatt er en avsporing, selv om det er all grunn til å forestille seg at Foucaults enorme engasjement for de maktesløse, de som befant seg bortenfor ordene og tingene, er helt utvilsomt og peker i retning av dette «mer» som også driver Martinsen. Men viktigst er det som egentlig engasjerer Martinsen. På side 108 skriver hun om de heterotope rommene som «stemt av sansning». Med den setningen og den koblingen av Løgstrup, Foucault og seg selv, er Kari Martinsen i kjernen av sitt senere forfatterskap.

Sykerommene har engasjert Martinsen i mange tiår, i alle fall siden hun skrev om Rikke Nissens engasjement for god sykepleierutdannelse og kanskje enda tidligere. Det dypeste engasjementet hos Kari Martinsen er knyttet til å møte mennesker i sykerommene med den verdighet, innlevelse og respekt som situasjonen krever. Den instrumentelle medisinen og alle andre instrumentaliseringer er utviklinger i gal retning. De heterotopiske rommene berørte Foucault liksom de berører Kari Martinsen. Der møtes de i en dedikasjon som ikke kommer til uttrykk på samme måte hos Løgstrup. Men Løgstrup, med sitt feno-

menologiske talent og forstand, har lært oss om sansningen, om det som skjer inne i rommene. Det er kombinasjonen av denne sansningen inne i de heterotopiske rommene som er budskapet og ideen i Kari Martinsens siste bok.

På denne måten fortsetter Kari Martinsen sitt forfatterskap gjennom å summere opp og våge seg igjen på ordet hellighet som sentrum i det hun sikter mot. Det er en styrke og et engasjement som det er grunn til å takke for.

Kritisk synes jeg det blir litt for mye vekt på kapteinen, det vil si sykepleieren. Her synes jeg det gjenstår litt mer refleksjon. Det er ikke vanskelig å forstå hvorfor sykepleier-kapteinen fokuseres; det handler om å tillegge sykepleieren tillit til mye mer enn det trivielt nødvendige. Men tendensene til en type enveis sansning kan komme til uttrykk i dette overraskende hierarkiske begrepsapparatet. Om det er sansning det handler om, så vil vel pasientene selv også ha en viktig rolle i å danne og skape hellighet. Sykepleieren sanser mennesker som er syke, og mennesker som er syke, sanser de profesjonelle. Sammen bærer de, ok, la oss kalle det det hellige, men ikke hver for seg. Det hellige er kanskje mest hellig når kapteiner trekker seg litt unna og lar folk slippe til. *Det* kan være grunnlag for en fornyet samtale med Kari Martinsen.